

Türkiye’de Tasavvuf Yayıncılığının Bugünü: Gözlemler, Öneriler

*Ahmet Murat Özel

İbn Haldun Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Türkiye

amurat.ozel@ihu.edu.tr

Geliş Tarihi: 2017-07-20 Kabul Tarihi: 2017-10-30

Öz

Genel hatlarıyla yazımız, Türkiye’de tasavvuf yayıncılığı üzerine yaptığımız gözlem ve tekliflere dairdir. Bu gözlem, Türkiye’de tasavvuf yayıncılığının genel yayıncılık faaliyetleri içindeki yeri de göz önünde bulundurularak yapılmış ve Kudüs örneği üzerinden yapılan kıyaslama buna dahil edilmiştir. Bunun yanında tasavvuf yayınlarını üreten merkezler dil ve üslup bakımından bu yayınların türleri incelenmiş, en nihayetinde Türkiye’de tasavvuf yayıncılığına dair teklif ve beklentilere yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Türkiye’de tasavvuf, tasavvuf yayıncılığı, gözlem, öneri

Present of Sufi Publishing in Turkey: Observations, Suggestions

*Ahmet Murat Özel

İbn Haldun University, Faculty of Islamic Sciences, Turkey

amurat.ozel@ihu.edu.tr

Received date: 2017-07-20 Accepted date: 2017-10-30

Abstract

In general terms, our writing is about our observations and proposals made on Sufi publishing in Turkey. This observation has been made by considering the place of Sufi publications in Turkey among general publishing activities and the comparison made over the Jerusalem example has been included. Besides, the centers producing Sufi publications and the types of these publications in terms of language and style have been examined and, finally, have been given place to proposals and expectations about Sufi publishing in Turkey.

Keywords: Sufism in turkey, sufi publishing, observation, suggestion

Giriş

Türkiye’de tasavvuf yayıncılığının mesafe kat etmiş, birikim oluşturmuş bir yayıncılık faaliyeti olduğunu, buna mukabil, Türkiye’deki genel yayıncılık faaliyeti içinde önemsiz denecek bir seviyede kaldığını söyleyebiliriz.

Tasavvuf yayıncılığı sahasında aldığımız mesafe, diğer Müslüman ülkelere göredir. Yetersizliğimize ise istatistikler ve rakamlar şahitlik etmektedir.

Nasıl bir mesafe kat ettiğimize dair bir örnek vermek istiyorum. Rakamlara ise sözlerimin sonunda değineceğim.

Bu sene yazın (2016) bir süre Kudüs’te buldum. Kudüs merkezindeki ve Batı Şeria’da Ramallah’taki kitapçıları gezmeye de çalıştım. Batı Şeria’daki aynı zamanda yayıncılık da yapan bir

kitabeviydi (Dûru’ş-Şurûk) ve Türkiye’deki önemli kitabevleriyle boy ölçüşecek genişlikte ve hacimde bir yerd. Her kitapçıya -ki sayıları sanırım 7-8 kadardır- tasavvufla ilgili bölümü, rafları vb sordum. Evliya Çelebi’nin ifadesiyle, bir zamanlar yetmiş tekke ve dergâhın bulunduğu Kudüs’teki kitapçılarda tasavvufla ilgili kitaplar bir ya da birkaç rafı ancak doldurabiliyordu. Bunlara tasavvuf eleştirisi yapan kitapların dâhil olduğunu da ekleyeyim.

Aslında İsrail yönetimine yakın bazı unsurların, kimi tasavvufi yapılarla ilişkiye geçmeye çalıştığını gözlemledik. Dinler arası diyalog çalışmaları kapsamında, Özbekler Nakşi Tekkesi’nin rahmetli şeyhi Abdülaziz Efendi’nin bu tür faaliyetleri olmuştu mesela. Yani tasavvufi yapılar İsrail’de

özel bir baskı görmüyor. Buna rağmen tasavvufi yayıncılık ve hareket orada gözde değil.

Bunun sebepleri olarak şunlar sayılabilir:

1- Filistinlilere ait özgür bir üniversite yok. Mesela El-Kudüs Üniversitesi, kadrosuyla önemli bir üniversite ama tamamen akredite değil ve psikolojik ve idari olarak baskı altında. Dolayısıyla akademik anlamda bir tasavvuf yayını üretimi zor (Hatta İsrail Üniversitelerindeki Itzsak Weissman, Boaz Shoshan, Lean Kinbergvb bazı Yahudi akademisyenler sebebiyle uluslararası çaptaki çağdaş tasavvuf araştırmalarında Yahudiler Filistinlilerden görece ileride bile sayılabilir)

2- Afgan Şazeli Tekkesi dışında faal bir tekke yok. Orada da ağır aksak bir canlılık görülebilir.

3- Gündem tamamen siyasi ve adli sorunlarla meşgul.

4- Karizmatik kanaat önderleri, hatipleri arasında mutasavvıflar yok.

Şimdi buradan Türkiye'ye bakınca, Türkiye'deki tasavvuf yayıncılığının (Mısır ve Fas'la birlikte) diğer İslam Ülkelerine kıyasla gösterdiği canlılığı yukarıdaki sebeplerin etkisiyle şekillendiğini söyleyebiliriz. Yani Türkiye'de bir akademi gerçeği var. Türkiye'de faal tarikatlar yapıları var. Türkiye'de gündem "tamamen" siyasetle meşgul değil. Türkiye'de kanaat önderleri, şöhretli hatipler ve ekran yüzleri arasında mutasavvıflar var.

Bu tespitten sonra, Türkiye'deki tasavvuf yayıncılığının "bugünü"nü (yani müstakil bir çalışmanın konusu olan ve aslında ilgili bazı yayınların da bulunduğu "tarihçesini" değil), yine bambaşka bir incelemenin konusu olan internet yayıncılığını da dışarıda bırakarak, basılı yayıncılığın üretildiği mecralar, üretilen yayınların türleri, dil ve üslup nitelikleri başlıkları altında tahlil edebiliriz. En sonda da bazı önerilerde bulunacağız.

A- Tasavvuf Yayınlarını Üreten Odaklar:

a. Akademi: 1) "Çeşitliliği" ve 2) "Yeniliği" sağlayan ve bunları sürdüren en önemli aktörün akademi olduğunu söyleyebiliriz. Akademi, yüksek lisans ve doktora tezleri, doçentlik çalışmaları sebebiyle zorunlu bir üretim içinde. (Bu zorunluluk tartışmalıdır ve Batı'da tartışılıyor. Harvard Üniversitesi Yayınlarının eski editörü olan Lindsay Waters'ın, zorunlu üretim sebebiyle Amerika'da akademik üretimin başlık ve ürün üretmeye yani niceliksel bir üretime indirgenmesi durumunu eleştirdiği Akademinin Düşmanları (Çev. Müge Özbek, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul 2009) kitabında başarılı biçimde tartıştığı gibi.)

Buna talip olan sınırlı sayıda yayınevi sayesinde bu bilimsel çalışmalar gün yüzüne çıkabilmekte. Burada, yirmi beş seneyi geçmiş tarihleriyle, kıdem bakımından ismini anmamız gereken yayınevlerinden üçü: Dergah, İnsan ve İz. Akademik yayınların temel sorunu tirajların düşük olması. Bu aslında evrensel bir sorun. Bütün dünyada akademik yayınların tirajları düşüktür. Ama Batı'da akademik yayınların kamu ve kütüphaneler tarafından satın alınması, kütüphaneler için hard-copy denilen ciltli versiyonların üretilmesi, bunların yüksek etiket fiyatlarıyla satın alınması, yayıncıların bu tür yayınları sürdürebilmelerini sağlıyor. Oysa Türkiye'de böyle bir uygulama yok. Akademik yayınları bekleyen güncel bir tehlike şudur: Yök internette tezleri indirilebilir halde yayınlamaktadır. Bu da, tirajları ayrıca olumsuz olarak ciddi biçimde etkiliyor. Yakın zamanda yüksek lisans ve doktora tezlerini yayınlayan yayıncı bulmakta zorlanabiliriz. Tabii para karşılığı tezleri basan yayınevleri var ve bu gidişle onların eli güçlenecektir. Ama yayıncılık bir piyasa meselesi olarak değil, bir kültür meselesi olarak ele alınmalı ve hayatietini böyle sürdürmelidir.

Akademi, yine önemli klasiklerin tercümesini gerçekleştiren bir numaralı odaktır. Akademisyenler, çalıştıkları alanlarla ilgili önemli klasikleri tercüme etmeyi teamül gereği gerçekleştirmektedirler ve iyi ki de bunu yapmaktalar. Çünkü neredeyse klasiklerin tamamının tercümesini onlara borçluyuz. Ayrıca tercüme satış bakımından tezlerden daha şanslıdır.

Akademik tasavvuf yayıncılığındaki başka bir rolü de Doğu'dan ve Batı'dan çağdaş araştırmaların tercümelerini yapmaktır. Bu aynı zamanda editöryal bir katkı anlamına gelmektedir. Yani yayınevlerinin yayın programlarına akademisyenler sayesinde yabancı dildeki çağdaş çalışmalar girebilmekte, akademisyen mütercimler bu eserleri yayıncılarla tanıştırmaktadır.

b. Bağımsız araştırmacılar: Akademi dışındaki bir üretim odağı da bağımsız araştırmacılar topluluğudur. Öğretmen, kütüphaneci, arşivci hatta emekli kaymakam gibi, çeşitli meslek gruplarına mensup isimlerden oluşan bir topluluktan bahsediyoruz.

Bu bağımsız araştırmacılar, belli tasavvufi irtibatları sebebiyle ya da ilmi ve kültürel merak sâikleriyle bu alana yönelmiş kimselerdir.

Özellikle Osmanlıca eserlerin latinize edilmesi veya sadeleştirilmesi çalışmalarında daha aktiftirler. Elbette bunun yanında bazı araştırmalara, derlemelere ya da özetlemelere de imza atıyorlar.

Bu grubun çalışmalarının dilsel avantajı, çalışmalarının akademik ağırlıktan uzak olmasıdır. Ama bu durum bazen dezavantajları haline de gelmekte ve bazı çalışmalar bilimsel ciddiyetten ve sıhhten yoksun olabilmektedir.

c. Tarikat ve cemaat yapıları: Çeşitli tasavvufi yapıların yayıncılık yaptıklarını biliyoruz. Bunların içinde son zamanlarda bazıları, kendi bünyelerinde yer verdikleri hocaları, araştırmacıları yoluyla yayımlar üretmektedir. Özellikle medreseli ya da İlahiyatçı araştırmacıların istihdamı yoluyla bu üretimler yapılmaktadır. Bu yayımların bir kısmı, müntesip olunan yolun klasiklerini ve genel olarak tasavvuf klasiklerini içermektedir. Bir kısım üretim de cemaat içi ihtiyaçların (mesela tarikat büyüklerinin eserleri ve sohbetleri, dua derlemeleri, silsiledeki bazı zevatın biyografileri, çocuklar için tasavvufi içerikte anlatıların hazırlanması vb) giderilmesine yöneliktir. Bu yapıların çoğunun akademiyle bağlantısı bulunmaktadır. Dolayısıyla akademiye de, daha çok da yarı-akademik ve popüler üretim için yararlanmaktadır.

Genel olarak bu tür yayınevlerinin, kalabalık bir okur kitlesini hedeflemeleri ve cemaat içi ihtiyaçları gözetme gerekliliği sebebiyle salt akademik yayımlara yer veremediklerini söyleyebiliriz.

d. Yayınevlerinin editöryası: Türk yayıncılığı henüz tam anlamıyla ve Batılı tipte bir editörlük kurumuyla tanışmış değildir. Editör istihdam eden yayınevi sayısı iki elin parmakları kadardır. Bu editörler de genellikle yüksek lisans ve doktora öğrencilerinden, yazarlardan, mütercimlerden oluşmaktadır. Çoğu da editörlüğü ömür boyu sürdüreceği bir meslek gibi görmemektedir. Bu da editörlüğün kurumsallaşmasını önlemektedir.

Tasavvufi yayımların üretiminin bir kısmını da bu editörlere borçluyuz. Aynı zamanda tercüme yaparak, kitap derleyerek, sadeleştirmeler yaparak neşirler gerçekleştirmektedirler.

B- Dil Ve Üslup Bakımından Türler:

a. Akademik: Bu, bu salondaki herkesin malumudur. Bu üslupla yazılmış ve yayınlanmış eserlerden bahsettik.

b. Yarı akademik: Bununla kastım, dipnotları seyreltilmiş, yazıya belli bir öznellik, bir şahsiliğe katılmış metinlerdir. Aslında akademik dikkatin eşlik ettiği deneme türündeki yazılar da diyebiliriz bunlara. Akademik yazıların hedef kitlesi, meslekten akademisyen olan sahanın uzmanlarıdır ve aslında akademik yazılar bir tür "cemaat-içi", "akademisyenler cemaati içi" yazılardır. Yarı akademik yazılar ise, saha dışındaki entelektüellerin ilgisine sunulmaktadır.

Bu üslupla yazılmış eserlerin sayıca yetersiz olduğunu söyleyebiliriz. Bu tür eserler, saha dışından olması ve dolayısıyla formasyon eksikliği sebebiyle akademik olanı özümsemekten uzak okur yazarın ihtiyacı olan, güvenilir, doyurucu, alımlanabilir eserlerdir.

Keşkül Dergisi'nde çıkan birçok yazı bu türe örnek olarak verilebilir.

c. Popüler: Geniş okur kesimine ulaşabilen eserler popüler bir üslupla yazılmıştır. Popüler üslup, yalın, akıcı ve tahkiyecidir. Nehir söyleşilerden oluşturulmuş kitaplar, yine sohbetlerden derlenen kitaplar (Sufi Yayınları'nın ilgili dizisi), menkıbeler ve aforizmalarla örülü ve yeni bir janr oluşturmuş olan bazı yeni best-seller kitaplar (Hikmet Anıl Öztekin'in, Uğur Koşar'ın kitapları bu türe örnek olarak verilebilir).

Bu vesileyle bir gözlemi paylaşmakta yarar bulunuyor. Türkiye'de son yıllarda modern, şehirli, eğitilmiş bir kitlede tasavvufa yönelik bir ilgi artışına şahit oluyoruz. Bu kitleye hitap eden popüler kitapların, akademi dışından, özellikle de tasavvuf akademisyenlerinin dışından çıktığını söyleyebiliriz. Bu kitleyi yakalayabilen bir üslubu geliştirmiş olan akademisyenimiz pek azdır.

C- Süreli Yayınlar:

Türkiye'de tasavvufi içerikli süreli yayınların yüz seneyi aşkın, uzun bir geçmişi bulunuyor. Bugün tasavvufi dergiciliğimizin önemli bir birikim sahibi olduğunu söyleyebiliriz.

Tasavvufi içerikteki dergileri de yine üslup ve yöntem özelliklerine göre akademik, yarı-akademik ve popüler olarak üçe ayırabiliriz.

a. Akademik:

i. Tasavvuf: Akademik dergilerden en kıdemlisi, 1999 senesinden beri çıkmakta olan ve 36. sayısına ulaşan Tasavvuf Dergisi'dir. Senede 2 sayı periyoduyla çıkmakta ve önemli bilimsel çalışmalara yer vermektedir.

ii. Sufi Araştırmaları: 13. sayısını çıkartmış olan 7 senelik bir dergidir. Sufi Araştırmaları Dergisi de senede 2 sayı periyoduyla çıkmaktadır.

b. Yarı-akademik: Keşkül, yarı akademik diyebileceğimiz üsluptaki bir dergidir. Dergi hazırladığı dosyalar, seçtiği temalar hakkında genellikle akademisyenlere yazdırmaktadır. Görsel bakımdan ajans işi, alımlı ve koleksiyonluk bir dergidir. Dergi, yarı akademik üslubun bir örneğidir.

c. Popüler Dergiler:

i. Genellikle tasavvufi yapılar tarafından, daha çok da içeriye dönük olarak çıkartılan dergilerdir. Bu dergileri kitapçı ve gazete bayii

raflarında kolayca bulmak mümkün değildir. Daha ziyade abone ya da temsilciler eliyle dergilere ulaşılabilmektedir. Bu dergiler, belli dosyalar ve temalar etrafında, çoğu akademisyen olan yazarların kaleminden çıkan yazıların yanı sıra, sohbetler, çeşitli fihhi ve popüler toplumsal meselelerle ilgili yazı ve değinilerden oluşmaktadır. Bu bakımlardan bu dergilerin birbirine benzeyen belli bir formatta çıktığını söyleyebiliriz. Altınoluk, Semerkand, Yeni Dünya, İlim ve İrfan, Gülistan, Somuncu Baba, Furkan, Reyhan, Aşıkane, Birdenbire, Feyz dergileri bu türden dergilerdir.

d. Tasavvuf Gazetesi:

i. Aylık yayın periyoda sahip olmakla birlikte kendisini gazete olarak takdim eden Tasavvuf Gazetesi, tasavvuf kültürüyle ilgili haberler, söyleşiler ve yazılarıyla bir gazete formatında çıkmaktadır. Popüler ve yarı akademik üslupta kaleme alınmış yazılara yer vermektedir. Farklı meşrep ve eğilimden gazeteci ve yazarları bünyesinde toplayabilmekte, diğer popüler tasavvuf dergilerinden farklı olarak bağımsız, bağlantısız bir görüntü vermektedir.

D- Teklifler, beklentiler:

Bu genel değerlendirmenin ışığında bazı tespitlerde ve buna bağlı olarak önerilerde bulunmak istiyoruz:

a. Tasavvuf-modern edebiyat ilişkisi yeterince iyi kurulabilmiş değildir. Tasavvufi içerikte, zevkte ve neşvede roman ve hikâye neredeyse yazılmamaktadır. Samiha Ayverdi'nin, Mustafa Kutlu'nun, Emine Işınsu'nun, Sadık Yalsızuçanlar'ın, Leyla İpekçi'nin romanları bu açıdan önem kazanmaktadır. Meslekten edebiyatçı diyebileceğimiz bu isimler dışında, andığımız içerikte pek az edebi eser bulunmaktadır. Aslında her tasavvufi yapı içinde modern edebiyatla uğraşan isimler bulunmaktadır. Bu isimlerin tespit ve teşvik edilmesi, desteklenmesi, tasavvuf içerikli romanların ve öykülerin yazılmasını hızlandıracaktır. Batı'da "quest" türü edebiyat başlı başına bir türdür ve ciddi ilgi görmektedir. Bizim de, özellikle gençlerimize yönelik olarak bu tür dramatik eserlere ihtiyacımız vardır.

b. Yine Batı literatüründe sıkça rastlanan edisyonlardan, çok yazarlı kitaplardan bizde pek az bulunmaktadır. Belli bir başlık altında, farklı akademisyenlerin makalelerine yer veren bu eserler aslında önemli bir boşluğu doldurmaktadır.

c. Tercüme edilmeyi bekleyen önemli çağdaş eserler vardır. Bunların yayıncılara tanıtımını yapmak yararlı olacaktır. Ama akademik dergilerdeki kitap tanıtımları, birçok yayıncının gözünden kaçmakta ya da onlara fazla akademik geldiği için takip edilemez olmaktadır. Dolayısıyla daha popüler mecralarda, mesela gazetelerin kitap eklerinde ya da müstakil olarak yayınlanan kitap

dergilerinde -ki yayıncılar ve editörler bu yayınların dikkatli takipçileridir- tercüme edilmesi yerinde olan eserler önerilebilir.

Yayıncıların çağdaş eserleri basmaktan kaçınmalarının bir sebebi de telif hakkı (copyright) ücretleridir. Dolayısıyla çağdaş bir eseri tercümeyle başlamadan önce bir Türk yayıncıyla anlaşmak ve yayın hakları meselesini çözmek doğru olur.

d. Türkçe tasavvuf klasiklerinin, Türkçe şiir antolojilerinin, bazı Türkçe akademik çalışmaların Arapça ve İngilizce başta olmak üzere yabancı dillere tercüme edilmesi başlı başına bir proje, bir mesele olarak ele alınmalıdır. Gerek Bektaşılık ve Mevlevilik gibi çok bize özgü ve gerekse daha genel başlıklarda bu çalışmalar yapılabilir.

e. Urduca tasavvuf ve genel olarak kitap dünyasına yabancıyız. Bu alanda üretilenlerden habersiziz. Bazı öğrencilerimizi Urduca'ya teşvik etmeli, Urduca eserlerden haberdar olmanın yollarını üretmeliyiz. Malay ve Cava dilleri meselesine girmiyorum bile.

f. Sözlü tarih çalışmalarına ağırlık vermeliyiz. Az bilinen, mahalli nitelikteki mutasavvıfların hayatları, hatıraları, yine tekkelerin ve şeyh ailelerinin hayat hikayeleri çevresinde mülakatlar yapılmalı, görüntüler alınmalı ve tasavvuf tarihi ve kültürü içerikli bir görsel arşiv oluşturulmalıdır.

g. Öncelikle İstanbul ve Ankara'da tematik, sadece tasavvuf içerikli yayınlar satan tasavvuf yayıncıları kitabevlerinin açılmasını teşvik etmeliyiz. (İstanbul Üsküdar'da H Kitabevi böyle bir örnektir). Çünkü özellikle Konya'da, Bursa'da ya da Erzurum'daki bazı yayıncıların bastıkları kitaplara ulaşım, bu yayıncıların dağıtım güçlerinin olmaması sebebiyle zor olmaktadır. Mahalli yayıncıların birçoğunun kitap tanıtım stratejisine de sahip olmaması sebebiyle, buralarda yapılmış yayınların duyurulması da sorundur. (Tasavvufakademi.com sitesi yeni yayınların duyurulmasında belli bir boşluğu doldurmaktadır). Bu tür tematik kitabevleri duyuru ve dağıtım sorunlarını kısmen de olsa aşmaya yardımcı olur.

h. Tasavvuf akademisyenleri ile yayıncılar arasındaki ilişki iki tarafa da katkısı olacak bir ilişkidir ve bu geliştirilmelidir

i. Batı'daki yayınevlerinin kurumsal olarak uyguladığı "dizi editörlüğü" bizde, özellikle de muhafazakâr yayınevlerinde pek rastlanan bir şey değildir. Yayıncıların, bazı diziler üretmeleri, bu dizileri bazı akademisyenlere emanet etmeleri gerekir. Yayıncılar bunu düşünmemişse, akademisyenlerin bu tür dizi teklifleriyle yayıncılara öneri götürmesi de mümkündür. (Örnek: Osmanlı Tasavvuf Klasikleri dizisi,

Mevlâna ve Mevlevilik Araştırmaları dizisi, Az Bilinen Tarikatlar dizisi vb)

j. Tasavvufi yayınların yıllık üretim miktarı belli değildir. Dini yayınlar içinde değerlendirilmekte ve orada sayılmaktadır. Bunun üzerine şöyle bir öneri yazdım: “Tasavvufi yayınlarda, başlık olarak senede kaç eserin üretildiği ve toplam baskı tirajının bilgisine ulaşmak, Türkiye’deki tasavvuf okurunun genel okur içindeki oranını bilmemizi sağlayacaktır ve dolayısıyla din sosyolojisi açısından da üzerinde konuşmaya değer bir veri sunacaktır. Dolayısıyla, senelik envanter ve raporlama çalışmaları yapan yayıncılık örgütleriyle temasa geçilerek, bu öneri kendilerine iletilebilir.” Bu arada böyle bir temas sağlayabildim ve bazı rakamlara ulaştım. Burada sanırım birçoğumuza şaşırtıcı gelecek olan bu rakamlar vermek ve teklifimi geri çekmek istiyorum. Basın Yayın Birliği raporlarında tasavvuf yayınlarına yer verilmemekte, sadece dini yayınlar belirtilmektedir. Buna göre 31 Ağustos 2016 tarihi itibarıyla, yani senenin ilk 8 ayında, 35399 farklı başlıkta kitap yayınlanmış, bunun 2124’ü din içerikli olup, bu rakamın da 1026’sının konusu İslam’dır.

Bu 2124 farklı başlıktan sadece 55 tanesi akademik çalışmadır. Bu 55 çalışmanın ne kadarının İslam’la ilgili olduğunu bilemiyoruz. Yine bu tarihe kadar sene içinde basılmış akademik eser sayısı 1431’dir.

Başka bir ifadeyle Türkiye’de bir sene içinde üretilen yeni kitabın toplamı içinde sadece %3’ü İslam’la ilgilidir, bir sene içinde üretilen yeni akademik kitabın sadece % 5’i dinle (İslam’la olan daha da azdır, belki o da %3’tür) ilgilidir. Artık bunun ne kadarının tasavvufu ilgili olduğunu tahmin edelim) Önerimi geri çekmemin sebebinin, tasavvufu ilgili yayınların rakamsal olarak çok küçük kalması olduğunu sanırım ortaya çıktı.